

КОРСУНЬ

Алла Олексіївна —
кандидат фізико-математичних
наук, старший науковий
співробітник відділу астрометрії
та космічної геодинаміки
Головної астрономічної
обсерваторії НАН України

ЛУБКОВ

Михайло Валерійович —
доктор фізико-математичних
наук, директор Полтавської
гравіметричної обсерваторії
Інституту геофізики
ім. С.І. Субботіна НАН України

Олександр Якович Орлов
(06.04.1880—28.01.1954)

ЯК «АСТРОНОМІЧНІ ЗУБРИ» ВРЯТУВАЛИ ПОЛТАВСЬКУ ГРАВІМЕТРИЧНУ ОБСЕРВАТОРІЮ В 1934–1938 рр.

**Зі сторінок архівного рукопису
О.Я. Орлова 1938 року**

У статті розкрито одну з маловідомих сторінок життя видатного вченого-астронома і геофізика, засновника наукової школи з геодинаміки, фундатора Полтавської гравіметричної обсерваторії та Головної астрономічної обсерваторії НАН України академіка Олександра Яковича Орлова. В архіві Полтавської гравіметричної обсерваторії було знайдено документ — незавершений рукопис О.Я. Орлова під назвою «Астрономічні зубри», датований 15 листопада 1938 р., який дозволяє по-новому подивитися на деякі події того часу.

Гортаючи поживклі сторінки рукопису Олександра Яковича Орлова, який зберігається в архіві Полтавської гравіметричної обсерваторії Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України, важко залишитися байдужим, оскільки мимоволі занурюєшся в події того часу. Ці нотатки спонукали нас згадати про деякі прикрі моменти і повчальні уроки з історії обсерваторії. Тим більше, що цей документ зайвий раз підтверджує велич і силу духу непересічної особистості її засновника О.Я. Орлова, який усупереч усім життєвим невзгодам тогочасного лихоліття завжди йшов уперед і перемагав, чий життєвий і творчий шлях від Тарту до Далекого Сходу, від Одеси до вершин Карпат був позначений благими діяннями в ім'я науки.

Здавалося б, про видатного вченого Олександра Яковича Орлова, академіка УАН у 1919–1922 рр., члена-кореспондента АН СРСР з 1927 р., академіка АН УРСР з 1939 р., фундатора Головної астрономічної обсерваторії НАН України і вже згаданої Полтавської гравіметричної обсерваторії, його біографіями, учнями, послідовниками написано чимало і немає вже більше «білих плям» у його життєписі¹. Проте залишався все ж один

¹ Зокрема, див. публікації про О.Я. Орлова в журналі «Вісник НАН України»: «Вірність науці вища за честь бути академіком» (№ 6, 1999 р); «На-

Будівля Полтавської гравіметричної обсерваторії.
Фото 1930-х років

не зовсім зрозумілий епізод. Організувавши в 1926 р. Полтавську гравіметричну обсерваторію і налагодивши в ній чітку і продуктивну наукову роботу, О.Я. Орлов раптом у 1934 р. покинув Полтаву і своє дітище та переїхав до Москви, де до 1938 р. працював у Державному астрономічному інституті ім. П.К. Штернберга і читав лекції в Геодезичному інституті.

Але чому так сталося? Зазвичай біографи вченого подавали цей факт без будь-яких пояснень, а за радянських часів, скоріш за все, і не намагалися з'ясувати причину, оскільки чого тільки не траплялося в ті суворі й жорстокі 30-ті роки.

Однак знайдений нами в архіві Полтавської гравіметричної обсерваторії документ певною мірою проливає світло на ті далекі вже події. Йдеться про датовану 15 листопада 1938 р. чернетку незавершеного рукопису Олександра Яковича, який він озаглавив «Астрономічні зубри».

укова школа дослідників глобальної геодинаміки» (№ 4, 2001 р.); «Перший український академік-астроном» (№ 4, 2010 р.); «Зустріч нового 1940 року в обсерваторії на горі Піп Іван» (№ 12, 2012 р.); «Віковий рух географічного полюса Землі: пріоритет відкриття за астрономічними спостереженнями» (№ 6, 2015 р.); «З історії створення Міжнародної служби обергання Землі. Ініціативи українських астрономів» (№ 7, 2017 р.), а також електронне видання «Відлуння спогадів та думок про О.Я. Орлова» (<https://www.mao.kiev.ua/index.php/ua/orlov-140>)

Дещо з історії створення Полтавської гравіметричної обсерваторії. Для того, щоб читачам було зрозуміліше, яку саме ситуацію висвітлюють ці нотатки, коротко нагадаємо ключові епізоди в історії Полтавської гравіметричної обсерваторії.

Отже, у 1926 р. за ініціативою О.Я. Орлова при Українській головній палаті мір та ваг у м. Харків було створено Полтавську гравіметричну обсерваторію. Це була справді перша у світі геодинамічна обсерваторія, в якій, поєднуючи геофізичні та астрономічні дослідження, проводили комплексні роботи з вивчення фізичних властивостей Землі.

Очевидно, що в ті важкі часи для того, щоб створити нову обсерваторію, потрібно було подолати безліч проблем. Однак Олександр Яковичу вдалося обійти всі перешкоди, і вже до 1934 р., коли він поїхав з України, Полтавська гравіметрична обсерваторія посіла одне з провідних місць серед наукових закладів такого типу.

План робіт обсерваторії охоплював найважливіші для того часу напрями досліджень²:

1. Вивчення руху полюсів Землі.
2. Вивчення земних припливів (місячно-сонячних деформацій твердої земної кори).
3. Вивчення сили тяжіння по всій території України.

² Наведено з рукопису «Астрономічні зубри».

О.Я. Орлов у лабораторії.
1930-ті роки

Слід зазначити, що вибір О.Я. Орловим саме Полтави для розміщення там обсерваторії був обґрунтованим і дуже правильним з точки зору виконання цих робіт.

Щодо вивчення руху полюсів Землі. Полтавську паралель було вибрано тому, що в її зеніті проходять дві яскраві зорі, положення яких можна спостерігати з великою точністю як удень, так і вночі. Це важливо для спостережень за рухом полюса Землі за варіацією широти. Крім того, на паралелі Полтави на широті $49^{\circ}36'$ було розташовано три станції, потенційно готові для спостережень широти, що також сприяло виконанню робіт з визначення руху полюса. Звісно, ці станції потрібно було забезпечити телескопами, і ця проблема, хоч і непростю, але поступово вирішувалася. О.Я. Орлов планував також організувати на цій паралелі кілька міжнародних станцій, щоб у подальшому створити другу міжнародну паралель, подібну до міжнародної паралелі на широті $39^{\circ}08'$.

Щодо вивчення земних припливів. Для спостереження малих значень земних припливів — місячно-сонячних деформацій твердої земної кори — потрібно було розмістити чут-

ливі прилади в такому приміщенні, де можна було б мінімізувати дію на них зовнішніх сил, наприклад змінення температури, руху повітря та ін. І саме таке приміщення знайшлося в Полтаві.

У садибі, яка раніше належала відомому художнику Григорію М'ясоєдову, виявився глибокий закинтий льох, призначений для зберігання льоду. Його дещо поглибили, термоізолювали за допомогою додаткового переkritтя і встановили там маятники, за рухом яких у 1930 р. розпочалися спостереження земних припливів. Завдяки цим дослідженням, що мали велику наукову цінність, значно змінилися тогочасні погляди на вивчення цієї проблеми.

Щодо вивчення сили тяжіння. Це завдання було першорядним для обсерваторії, і його вдалося успішно вирішити. Саме у Полтавській гравіметричній обсерваторії розроблено методи спостережень, які потім було затверджено на всесоюзних конференціях як стандарт для складання так званої гравіметричної карти всієї країни, тобто такої карти, за допомогою якої можна було дізнатися, як змінюється сила тяжіння від пункту А до пункту В, де вона є біль-

О.Я. Орлов у робочому кабінеті в Полтаві. 1950 р.

шою, а де меншою, і з якою швидкістю змінюється. Ці карти в Радянському Союзі складено було співробітниками Полтавської гравіметричної обсерваторії, але спочатку їм довелося витримати серйозну боротьбу за те, щоб їхні методи стали загальноновизнаними. Першою зробили карту розподілу сили тяжіння на території України, яка надалі слугувала взірцем для складання подібних карт інших районів СРСР. Її дуже високо цінували геологи і користувалися нею під час пошуків корисних копалин, на які така багата Україна.

Полтава була гравіметрично пов'язана зі всіма гравіметричними пунктами Радянського Союзу, а також з відправним центральним пунктом для визначення сили тяжіння на всій земній кулі, розташованим у Потсдамі. Так Полтавська гравіметрична обсерваторія стала основним гравіметричним пунктом Радянського Союзу, який славився дуже високою якістю визначення сили тяжіння.

Без суду і слідства — як грім серед ясного неба. Про те, як далі розвивалися події навколо Полтавської гравіметричної обсерваторії, власне, і йдеться у знайденому в архіві документі. Тому, на нашу думку, варто передати слово самому Олександрові Яковичу Орлову:

«...Взагалі невеличкий колектив, який працював під моїм керівництвом, не жалів сил, щоб піднести справу на належну висоту і створити добре ім'я нової обсерваторії. Наші успіхи було невдовзі визнано як урядовими, так і громадськими організаціями, і це надихало нас та заохочувало до нових звершень, і ми готові були

вже повідомити про нові досягнення, як раптом без усякого, як то кажуть, «суду і слідства», 1-го січня 1934 р. було видано наказ за № 1 (Наказ по Інституту метрології і стандартизації. — Авт.) про те, що мене знято з посади директора Полтавської Обсерваторії, і відтоді рука шкідників протягом майже п'яти років затримувала всі організовані досі роботи; спричинилися чвари, неприємності, сварки, які було ліквідовано лише нещодавно...

...«Обстеження» моєї діяльності як директора Полтавської Обсерваторії було здійснено за моєї відсутності навесні 1934 р. Як я потім дізнався, обстеження велося в атмосфері крайнього озлоблення і було схоже на бандитський напад. Співробітники зазнали тероризувань і не могли дати правильних показань. Факти підтасовували і спотворювали. «Обстежувачі» користувалися навіть явним наклепом, щоб звинуватити мене і дискредитувати в очах Партії та Уряду. Замки моїх столів було зламано; розкрито замкнені мною шухляди; перерито речі навіть у моїй квартирі.

...У результаті нападу було складено огидний «Акт», у якому було зібрано наклепницькі вигадки; немає, здається, злочину, в якому б мене не звинувачували...»³.

³ Текст мовою оригіналу рукопису:

«...Вообще небольшой коллектив, работавший под моим руководством, не жалел труда, чтобы поставить дело на должную высоту и создать доброе имя новой обсерватории. Наши успехи были скоро признаны, как правительственными, так и общественными организациями и это воодушевляло нас и поощряло к новым трудам и мы готовы были уже сообщить о новых достижениях когда вдруг без всякого, как говорится, «суда и следствия», 1-го января 1934 г. был издан приказ за № 1 о том, что я снят с должности директора Полтавской Обсерватории, и с тех пор рука вредителей в течении почти пяти лет задерживала все организованные до сего времени работы; создались склоки, неприятности, ссоры, которые были ликвидированы лишь в недавнее время...

...«Обследование» моей деятельности, как директора Полтавской Обсерватории было произведено в мое отсутствие весной 1934 г. Как я потом узнал, обследование велось в атмосфере крайнего озлобления и походило на бандитский налет. Сотрудники были терроризированы и не могли дать правильных пока-

На захист стали «астрономічні зубри». Цей «Акт» було розіслано всім обсерваторіям Радянського Союзу, але їхня реакція виявилася зовсім протилежною тій, на яку розраховували обвинувачі⁴. Астрономічна спільнота, яку уособлювали так звані «астрономічні зубри» — так назвали захисників Полтавської гравіметричної обсерваторії укладачі «Акта», — стала на захист О.Я. Орлова і обсерваторії. Як показують архівні матеріали, таких свідчень на підтримку Полтавської гравіметричної обсерваторії та її засновника було дуже багато. Наведемо для прикладу лише короткі фрагменти з окремих документів.

Професор Московського державного університету Олександр Олександрович Михайлов:

«...Полтавська обсерваторія за короткий час свого існування провела велику і добре організовану роботу із загальної гравіметричної зйомки України. Ця робота вигідно відрізняється від робіт інших установ тим, що переслідувалися цілі саме загальної гравіметричної зйомки, яка проводилася цілими площами, а не окремими маршрутами. Роботи Полтавської Обсерваторії заслуговують на найпозитивнішу оцінку...»⁵.

5 травня 1934 р.

заний. Факти подтасовувались і искажались. Обследователи пользовались даже явной клеветой, чтобы обвинить меня и дискредитировать в глазах Партии и Правительства. Замки моих столов были сломаны; вскрывались запертые мною ящики; перерывались вещи даже в моей квартире.

...В результате налета был составлен отвратительный «Акт», в котором были собраны клеветнические измышления; нет, кажется, преступления, в котором бы меня не обвиняли...».

⁴ Самого «Акта» в архівах Полтавської гравіметричної обсерваторії не знайдено.

⁵ Текст мовою оригіналу:

«...Полтавская обсерватория за короткое время своего существования провела большую и хорошо организованную работу по общей гравиметрической съемке Украины. Это работа выгодно отличается от работ других учреждений тем, что преследовались цели именно общей гравиметрической съемки, проводимой целыми площадями, а не отдельными маршрутами. Работы Полтавской Обсерватории заслуживают самой положительной оценки...».

Член-корреспондент Академії наук СРСР, професор Сергій Миколайович Блажко:

«... Під час перебування в Обсерваторії я мав можливість оцінити організаторський талант професора О.Я. Орлова. Він зумів знайти придатне місце і розпочати організацію такої Обсерваторії, яка мала стати центром гравіметричних робіт в Україні, однією з міжнародних станцій для дослідження коливань широти і континентальною станцією для дослідження коливань земної кори. Полтавська Обсерваторія є зразком організації, що має кілька завдань, але водночас — єдине певне обличчя ...»⁶.

Квітень 1934 р.

Астроном Київської обсерваторії В.А. Єлістратов:

«...За короткий час свого існування Полтавська Обсерваторія, заснована в 1926 р. і керована професором О.Я. Орловим, призначена для астрономо-геофізичних робіт у 3-х напрямках. Це, по-перше, складання гравіметричної карти; по-друге, спостереження місячно-сонячних деформацій твердої земної кори; і по-третє, спостереження змін місця полюсів Землі. Таким чином, Обсерваторія в Полтаві зовсім особливого типу, єдина в цьому плані в Союзі, була задумана професором О.Я. Орловим і здійснена під його керівництвом за планом, який вирізнявся великою внутрішньою цілісністю...»⁷.

27 квітня 1934 р.

⁶ Текст мовою оригіналу:

«...Во время пребывания на Обсерватории я имел возможность оценить организаторский талант проф. А.Я. Орлова. Он сумел найти подходящее место и приступить к организации такой Обсерватории, которая должна была стать центром гравиметрических работ на Украине, одной из международных станций для исследования колебаний широты и континентальной станцией для исследования колебаний земной кори. Полтавская Обсерватория является образцом организации, имеющей несколько задач, но вместе с тем одно определенное лицо...».

⁷ Текст мовою оригіналу:

«...За короткое время своего существования Полтавская Обсерватория, основанная в 1926 г. и руководимая проф. А.Я. Орловым, предназначена для астро-

Член-кореспондент Академії наук СРСР, професор Костянтин Доримедонтович Покровський:

«...Я буквально вражений обстановкою, обладнанням Обсерваторії, розмахом її робіт, широким цікавим планом, а також надзвичайним затишком тихої тінистої садиби, який сприяє плідній роботі...»⁸.

17 грудня 1934 р.

Астроном Всесоюзного інституту метрології Микола Христофорович Прейпич:

«...У результаті праці професора О.Я. Орлова в Полтаві створено потужний гравіметричний центр, роботи якого мають не лише всесоюзне, а й міжнародне значення...»⁹.

14 квітня 1934 р.

Професор Ленінградського державного університету Петро Михайлович Горшков:

«...Я у захваті від результатів робіт О.Я. Орлова і дуже високо їх ціную. Він один з перших оцінив можливе значення гравіметричної зйомки для великих державних економічних проблем...»¹⁰.

3 червня 1934 р.

номо-геофизических работ в 3-х направлениях. Это, во-первых, составление гравиметрической карты; во-вторых, наблюдения луно-солнечных деформаций твердой земной коры; и в-третьих, наблюдения изменений места полюсов земли. Таким образом, Обсерватория в Полтаве совершенно особенного типа, единственная в этом отношении в Союзе, была задумана проф. А.Я. Орловым и осуществлена под его руководством по плану, отличавшемуся большой внутренней цельностью...».

⁸ Текст мовою оригіналу:

«...Я буквально поражен обстановкой, оборудованием Обсерватории, размахом ее работ, широким интересным планом, а также необыкновенным уютом тихой тенистой усадьбы, который содействует плодотворной работе...».

⁹ Текст мовою оригіналу:

«...В результате трудов проф. А.Я. Орлова в Полтаве создан мощный гравиметрический центр, работы которого имеют не только всесоюзное, но и международное значение...».

¹⁰ Текст мовою оригіналу:

«...Я восхищен результатами работ А.Я. Орлова и очень высоко их расцениваю. Он один из первых оценил возможное значение гравиметрической

Вердикт. Незважаючи на думки «астрономічних зубрів», укладачі обвинувачувального «Акта» прагнули досягти своєї мети і чекали на рішення суду. Проте судове слідство у справі Полтавської гравіметричної обсерваторії було все ж припинено після розгляду матеріалів від «астрономічних зубрів» та втручання Генерального прокурора СРСР А.Я. Вишинського. Наведемо витяг з прокурорського вердикту, текст якого є в рукописі О.Я. Орлова:

«Розглядаючи пункти звинувачення, деякі з них не можна не визнати анекдотичними. Розібравши весь матеріал, зібраний проти професора Орлова, я дійшов висновку про необгрунтованість головних звинувачень, сміхотворність інших та недоцільність вести кримінальну справу»¹¹.

Усі згадані тут події навколо Полтавської гравіметричної обсерваторії, звісно, не сприяли нормальній науковій роботі О.Я. Орлова. Навіть після закриття справи спокою йому не давали. В його рукописі є такий фрагмент:

«...Справу таким чином було припинено, але «Акт» залишився, і цей «Акт» потім копіювали і розсилали по різних установах з метою дискредитувати мене всюди, де тільки можна. Важко описати, скільки неприємностей, принижень і матеріальних ускладнень заподіяв мені цей «Акт», але найголовніше, звичайно, те, що навколо Полтавської Обсерваторії утворилася атмосфера огидних інтриг і чвар. Нею заволоділи люди, які були зовсім не в змозі провести заплановані в Полтаві роботи і наукове життя молоді Обсерваторії йшло з перебоями, а до 1937 р. і зовсім завмерло, що й було зазначено в протоколах лютневої сесії Астрономічної групи Академії наук СРСР, де сказано: «Особливу увагу слід звернути на Полтавську Обсервато-

сьемки для больших государственных экономических проблем...».

¹¹ Текст мовою оригіналу:

«Рассматривая пункты обвинения, некоторые из них нельзя не признать анекдотическими. Разобрав весь материал, собранный против проф. Орлова, я прихожу к выводу к выводу о необоснованности главных обвинений, смехотворности других и нецелесообразности вести уголовное дело».

рію, де наукова робота в 1937 р. практично не проводилася»...»¹².

Та все ж Полтавська гравіметрична обсерваторія дочекалася змін на краще. У жовтні 1938 р. О.Я. Орлова було поновлено на посаді директора, а саму обсерваторію на той час уже було включено до структури Академії наук УРСР.

У рукописі О.Я. Орлова є такі рядки:

«З великою радістю повертаюся я до свого колишнього обов'язку. За ці 5 років багато розладилось. Обсерваторія в науковому і господарському плані відстала від життя, відстала від загального грандіозного підйому в нашій країні. Молоді співробітники Полтавської Обсерваторії обіцяють мені підтримку і обіцяють вчитися і працювати. Всі натхненно бажають надолужити втрачений час і позбутися наслідків п'ятирічного шкідництва. Це надає мені нові сили, незважаючи на мої роки...»¹³.

¹² Текст мовою оригіналу рукопису:

«...Дело таким образом было прекращено, но «акт» остался и этот «акт» потом копировался и рассылался по разным учреждениям с целью дискредитировать меня везде, где только можно. Трудно описать, сколько неприятностей, унижений и материальных осложнений причинил мне этот «акт», но самое главное это, конечно, то, что вокруг Полтавской Обсерватории создалась атмосфера отвратительных интриг и склоки. Ею завладели люди, которые были совсем не в состоянии провести намеченные в Полтаве работы и научная жизнь молодой Обсерватории шла с перебоями, а к 1937 году совсем замерла, что и было отмечено в протоколах февральской сессии Астрономической группы Академии Наук СССР, где было сказано: «Особое внимание должно быть обращено на Полтавскую Обсерваторию, где научная работа в 1937 г. фактически не велась»...».

¹³ Текст мовою оригіналу рукопису:

«С большой радостью возвращаюсь я к своей прежней обязанности. За эти 5 лет многое поразладилось. Обсерватория в научном и хозяйственном отношении отстала от жизни, отстала от общего грандиозного подъема в нашей стране. Молодые сотрудники Полтавской Обсерватории обещают мне поддержку и обещают учиться и работать. Все воодушевлены

У 1939 р. О.Я. Орлова було обрано академіком АН УРСР, і він продовжував успішно керувати роботою Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР до 1951 р.

Звитяга, завзятість і невгамовність. Отже, О.Я. Орлов був змушений покинути Полтаву в 1934 р. через заздрість і наклепи «темних сил» і повернувся до Полтавської гравіметричної обсерваторії лише у 1938 р., щоб знову очолити її, відродивши установу і надавши нового імпульсу її розвитку.

Справедливість і правда перемогли. Здавалося б, можна було заспокоїтися, але невгамовність характеру Олександра Яковича потребувала нових звитяг.

Наприкінці 1938 р. О.Я. Орлов пропонує Академії наук УРСР реалізувати так і не здійснений у 1919 р. план щодо будівництва академічної Головної астрономічної обсерваторії в Києві. Він проводить активну підготовчу роботу, ретельно підбирає місце розташування, зупинившись зрештою на місцевості Звіринець. А наприкінці 1939 р., під самий Новий рік, О.Я. Орлов вирушає в Карпати, щоб з'ясувати, чи можливо відродити обсерваторію на горі Піп Іван. Проте початок Другої світової війни руйнує всі його плани.

Однак у 1943 р., майже відразу після звільнення Києва від фашистських загарбників, О.Я. Орлов очолює розроблення проекту з будівництва Головної астрономічної обсерваторії АН УРСР на вибраній ним поляні Голосіївського лісу. І цього разу все вдалося реалізувати. 17 липня 1944 р. вважається офіційною датою заснування ГАО НАН України.

Хіба може не викликати подиву мужність, цілеспрямованість і наполегливість цієї дивовижної особистості, ученого, який так багато зробив для розвитку астрономічної науки в Україні!?

желанием наверстать потерянное время и уничтожить последствия пятилетнего вредительства. Это придает мне новые силы, несмотря на мои годы...».

Alla O. Korsun'

Main Astronomical Observatory
of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Michail V. Lubkov

Poltava Gravimetric Observatory, Subbotin Institute of Geophysics
of the National Academy of Sciences of Ukraine (Poltava, Ukraine)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2680-9508>

HOW THE POLTAVA GRAVIMETRIC OBSERVATORY
WAS SAVED BY “ASTRONOMICAL BISONS” IN 1934-1938

From the pages of the archival manuscript of O.Ya. Orlov dated 1938

The article reveals one of the little-known pages of the life of the outstanding scientist-astronomer and geophysicist, founder of the scientific school of geodynamics, founder of the Poltava Gravimetric Observatory and the Main Astronomical Observatory of the NAS of Ukraine, Academician Oleksandr Orlov. In the archives of the Poltava Gravimetric Observatory a document was found – an unfinished manuscript of O.Ya. Orlov titled “Astronomical Bisons”, dated November 15, 1938, which provides a new look at some events of that time.